

varmasti myös oma sanottavansa siihen, millaisilla konkreettisilla keinoilla verkostoista syrjäytymistä voidaan estää.

Kirjan lopussa kaipasin artikkelia tai lukua, joka olisi kommentoinut eri artikkeleissa annettuja ajatuksia ja myös listannut niiden herättämiä uusia kysymyksiä. Yhteenvedon poisjättäminen on tavallaan kuitenkin osuva vahvistus sille näkemysten kirjavuudelle, jota kirja haluaa lisätä yhteiskunnassa. Monisäikeisestä kehityksestä ei välttämättä ole poimittavissa yhtä korostettavaa säietä. Samalla tavoin tietoyhteiskunnan junalla on monta seisaketta, joista osa kuuluu eri alojen tutkijoille. Ehkä tulevaisuudessa ”Tietoyhteiskuntaa seisakkeella” tarkastellaankin kiintoisana esimerkkinä ei vain siitä, millaisia ilmiöitä tietoyhteiskunnassa oli 1990-luvun lopulla, vaan myös siitä, millaisista lähtökohdista sitä tutkittiin ja millaisena tutkijat näkivät oman yhteiskunnallisen roolinsa.

Leena Lintilä

Internetin käsittämättömyys?

Kirjastot verkossa, toim. Ari Haasio & Juha Piukkula.
Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 1999. 165 s.

Ari Haasio ja Juha Piukkula ovat toimittaneet ajankohtaista ja tärkeää aihetta käsittelevän kirjan, jonka otsikko on ”Kirjastot verkossa”. Maininta verkosta teoksen nimessä viittaa Internetiin, ei kirjastojen yhteistyön verkostoon. Kirja täydentää vuonna 1997 ilmestynyttä teosta ”Kirjastot ja Internet”. Toimittajien tavoitteena on ollut käsitellä monipuolisesti tietoverkkojen käyttömahdollisuuksia kirjastoissa.

Läheskään kaikki kirjan artikkelit eivät käsittele kirjastoja. Pikemminkin kerrotaan Internetin käytöstä yleensä. Nekin artikkelit (kirjan neljä viimeistä), joissa käsitellään sekä kirjastoja että Internetiä, jossain määrin väistävät itse aihetta. Internet näyttää syystä tai toisesta kaihtavan käsitteellistä haltuunottoa. Vain Juha Hakala kirjoittaa ydinasiasta metadatan esitellessään.

Internetin tarjoamat mahdollisuudet merkitsevät historiallista murrosta kirjastojen toiminnassa. Varmaa on, että S. R. Ranganathan olisi pitänyt suuressa arvossa Internetin, hyvien ilmaisohjelmien (erityisesti Linux) ja halpenevien tietokoneiden käyttömahdollisuuksia. Ranganathanille Internetin mahdollisuuksien ymmärtäminen ei olisi tuottanut vaikeuksia.

Kirjan ensimmäisenä artikkelina on Reijo Savolaisen ”Tiedon valtateillä vai informaatioviidakossa?

Ammatillisen tiedon hankinta Internetistä” (31 s.). Teksti on kirjoittajalle ominaiseen tapaan huolellista ja perusteellista työtä. Artikkelin rajaus on tiukka. Siinä käsitellään tutkijoiden ja toimittajien verkkokäyttöä. Lisäksi kirjoittaja on selostanut omaa haastattelututkimustaan, jossa käsiteltiin myös ammatillisen käytön kysymyksiä.

Savolaisen tekemä rajaus on tietenkin legitiimi ja sen sisällä nyt käsitellyt kysymykset ovat oleellisia ja mielenkiintoisia. Rajoittuminen yksilöllisten ammattikäytäntöjen kysymyksiin ei kuitenkaan tyhjennä ammatillisen tiedonhankinnan aluetta. Internet on jo lyhyen historiansa aikana tehnyt mahdolliseksi joukon uusia liiketoiminnan muotoja, jotka suoranaisesti perustuvat verkon välityksellä siirrettävään informaatioon. Kyse ei tällöin ole yksittäisen työntekijän harkinnanvaraisesta verkkokäytöstä vaan välttämättömästä ja kiinteästä muodosta saaneesta toiminnasta.

Hyvinä esimerkkinä voi mainita sääennustusten tekemisen, jossa uusi yritystoiminta on kokonaan mullistamassa perinteisen valtiollisen monopolin toimintaedellytykset. Sääennustusten tekeminen perustuu jatkuviin tutkahavaintoihin ja muuhun havaintomateriaaliin, joka on Internetin välityksellä käytettävissä. Osa tästä aineistosta on peräisin Yhdysvalloista ja sikäläisen tiedonvapauden nojalla vapaasti tai nimellisillä kustannuksilla kenen tahansa kopioitavissa – myös kaupallisiin tarkoituksiin.

Ari Haasion aiheena on ”Internet arkielämän tiedonlähteenä” (14 s.) ja se täydentää Savolaisen artikkelia. Arkielämän ei-ammattillinen tiedonhankinta sisältää sekä välttämättömiä että harkinnanvaraisia käyttötarkeitä. Ensiksi mainittuun kuuluvat muuan muassa asiointi viranomaisten kanssa, pankkipalvelut ja tulevaisuudessa enenevästi terveydelliset kysymykset. Jälkimmäinen ryhmä koostuu viihteestä ja harrastuksista.

Haasion aihepiiri on periaatteessa hyvin mielenkiintoinen. Artikkelin fokus on kuitenkin jäänyt liian vähäiselle harkinnalle. Teksti koostuu joukosta mielenkiintoisia hajahuomauksia, jotka eivät oikein vastaa mihinkään ennalta määriteltyihin kysymyksiin.

Pirita Vainion artikkeli ”Tietoverkot EU-tiedonlähteenä” (10 s.) kuuluu kirjan lyhimpiin. Se on tiivis ja kattava yhteenveto EU-informaation lähteistä Internetissä. Lyhyessäkin artikkelissa kannattaisi aina muistuttaa Euroopan Unionin Internet-historian nuoruudesta. Kuten alaa seuranneet hyvin tietävät, EU:n tarkoituksena (vielä vuonna 1994) ei ollut lainkaan ottaa Internetiä todelliseen käyttöön. Toisin on kuitenkin käynyt.

Kai Haltusen artikkeli ”Kuinka opettaa ja opastaa

Internetin käyttöä” (16 s.) muistuttaa monista tärkeistä opetuksen ongelmista. Kyseessä ovat erityisesti orientoitumisen ja aiheen rajauksen ongelmat. Internetin käyttöä opetetaan tavallisimmin henkilöille, joilla ei ole lainkaan tietoliikenteen tai tietojenkäsittelyopin taustaopintoja. Käytön opettaminen ei silti muistuta autokoulua, sillä hallintalaitteita ja liikennesääntöjä on valtava määrä. Lisäksi ne muuttuvat koko ajan. Toivoisin kovasti, että Halttunen laajentaisi pohdiskeluaan koskemaan myös oppimateriaaleja. Siellä ongelmat ovat ehkä vieläkin hankalampia.

Juha Piukkulan ”Kuinka suunnittelen sanahaun?” (18 s.) on erittäin hyödyllinen johdatus sanahaakuun ja hakupalveluihin. Se sisältää tietoa, jonka pitäisi olla edellytyksenä WWW:n käyttöluvan saamiselle. Tällaisen artikkelin ongelmana on kuitenkin nopea vanheneminen. Juuri tämä artikkeli – erinomaisuutensa ja ongelmallisuutensa takia – on mielessäni, kun jäljempänä teen ehdotuksen verkkoversioiden tekemisestä.

Juha Hakalan ”Metadata” (31 s.) on kirjan painavinta antia. Verkossa olevien dokumenttien ja muiden resurssien määränmuotoinen kuvailu on tietoverkon tulevaisuuden ydinongelma. Mielekkäät haut jättiläis-
mäisestä aineistosta eivät ole mahdollisia ilman asianmukaista sisällönkuvailua. Kyseessä on toiminta, joka välttämättömyyden pakosta laajenee kirjasto-
maailmasta tavallisten verkkokäyttäjien, erityisesti kirjoittajien keskuuteen.

Pienenä ajatusleikkinä metadatan merkityksestä voi kuvitella mielessään tulevaisuuden kirjaston, joka koostuu pelkistä määränmuotoisista kuvailuista. Tällainen kirjasto on tietenkin virtuaalinen. Siellä ei ole yhtään fyysistä kirjaa tai lehteä. Kyseisen kirjaston osastot ja hyllyt ovat täynnä metadataa. Kun metadatasta valitun palasen ottaa selaimensa ruudulle, käyttöönsä saa resurssin tai dokumentin, johon metadata välittää pääsyn hyperlinkin avulla. Taloudellisten realiteettien takia osa virtuaalikirjastoista on lainaamoja, osa vuokraamoja.

Kai Ekholmin aiheena on ”Tieteellisten kirjastojen tulevaisuus verkottuvassa ympäristössä” (16 s.). Ekholmin tekstin lukeminen saa aina verenpaineen nousemaan. Syynä on, että joistakin asioista olen jyrkästi samaa mieltä, toisista taas jyrkästi eri mieltä. Tai sitten olen käsittänyt hänen tekstinsä väärin ja järjestys onkin päinvastainen. Oli miten oli, artikkeli on aiheen tärkeyteen nähden aivan liian lyhyt. Ekholmille pitäisi ehdottomasti järjestää mahdollisuus kirjoittaa perusteellinen ja huolellisesti argumentoitu analyysi tästä aihepiiristä. Varsinkin verkottumisen kysymykset

jäävät liian vähälle huomiolle. Tärkeä on myös kysymys kansalliskirjastosta. Suomessa kansalliskirjasto hoitaa vain osan niistä tehtävistä, joita kansalliskirjastot ns. sivistysmaissa hoitavat.

Tuula Haaviston artikkelin otsikkona on ”Työn tarkoitus pysyy, puitteet mullistuvat” (11 s.). Ideana on, että kirjastonhoitajuus jalkautuu. Se siis siirtyy osittain pois kirjastoista lähemmäksi tiedon tuotantoa ja käyttöä. Kovin paljoa tätä pidemmälle ei lyhyen artikkelin analyysi etene. Haavisto esittää enemmänkin kysymyksiä kuin antaa niihin vastauksia. Kirjoittajan pitkä ja monipuolinen kokemus tekisivät mahdolliseksi myös syvällisten vastausten antamisen.

Mika Halttu käsittelee lopuksi haastavaa aihetta otsikolla ”Internetin kehitysnäkymät” (7 s.). Kirjoittaja pyrkii kattamaan muutamalla sivulla hyvin laajan aihepiirin, joka ulottuu kaupallisesta uutistarjonnasta tietokoneen muuttumiseen ensin osaksi ihmisen vaatetusta ja lopulta kehon osaksi. Jänneväli on selvästi liian pitkä. Tekstistä kuultaa jonkinasteinen huoli monipuolisten sisältöjen tarjonnasta. Tekstin sanoma ei kuitenkaan jäsenny ymmärrettävällä tavalla.

Palaan lopuksi kysymykseen kirjan verkkoversiosta. Internetistä kirjoittaminen on kilpajuoksua junan kanssa. Hetkellinen läpileikkaus tällaisesta asiakokonaisuudesta on vähän aikaa arvokas ja käyttökelpoinen. Tiedot kuitenkin vanhenevat nopeasti. Uusi painos tai uudella tavalla kokoonpantu uusi kirja ovat yksi mahdollinen ratkaisu. Tietoverkkojen aikakaudelle paremmin sopivana ratkaisuna ehdottaisin kirjan julkaisemista samanaikaisesti sekä perinteisessä formaatissa että verkkoversiona. Jälkimmäinen versio voisi sitten alkaa elää oma elämänsä. Vähimmillään uusi elämä ilmenisi hyperlinkkien päivittämisenä.

Verkkoversioiden yhteyteen voisi koota muutakin aineistoa. Arvostelut, kommentit ja niiden vastakommentit täydentäisivät varsinaista tekstiä. Jokainen vähänkin kirjoittanut tietää, että palautetta teksteihin tulee joko erittäin vähän tai ei lainkaan. Erityisesti jos kirjoittaa ilman tekijäpalkkioita, palautteen puuttuminen joskus masentaa. Verkkoversiot valmiiksi järjestettyine palautesivuineen madaltaisivat palautteen antamisen kynnystä.

Vielä yksi pieni huomautus. Kirjan hinta on 185 markkaa. Kirjan suppeuteen ja väistämättömään lyhytikäisyyteen verrattuna hinta on aivan liian korkea. Asiasta kiinnostuneet yksittäiset kirjastonhoitajat eivät hanki sitä omaan käyttöönsä. Oikeampi hinta kirjalle olisi enintään 100 markkaa.

Timo Kuronen